

SUSRETI PEDAGOGA

NACIONALNI NAUČNO-STRUČNI SKUP

U POTRAZI ZA KVALITETNIM OBRAZOVANJEM I VASPITANJEM

IZAZOVI I MOGUĆA REŠENJA

**ZBORNİK
RADOVA**

Filozofski fakultet
22. maj 2023.

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet
Institut za pedagogiju i andragogiju
Pedagoško društvo Srbije

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup
U potrazi za kvalitetnim obrazovanjem i vaspitanjem:
izazovi i moguća rešenja
22. maj 2023. godine, Beograd
Zbornik radova

1838

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Izdavači

Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet
Institut za pedagogiju i andragogiju
Čika Ljubina 18–20, Beograd

Pedagoško društvo Srbije
Terazije 26, Beograd

Za izdavača

Prof. dr Jovan Miljković
Maja Vračar

Urednici

Doc. dr Zorica Šaljić
Doc. dr Saša Dubljanin
Prof. dr Aleksandra Pejatović

Recenzenti saopštenja

Prof. dr Radovan Antonijević
Prof. dr Biljana Bodroški Spariosu
Doc. dr Aleksandar Bulajić
Prof. dr Miomir Despotović
Prof. dr Emina Hebib
Prof. dr Aleksandra Ilić Rajković
Prof. dr Živka Krnjaja
Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Bojan Ljujić
Doc. dr Maja Maksimović
Prof. dr Nataša Matović
Doc. dr Vladeta Milin
Prof. dr Jovan Miljković
Prof. dr Lidija Miškeljin

Nevena Mitranić, asistent
Luka Nikolić, istraživač-saradnik
Doc. dr Nataša Nikolić
Prof. dr Violeta Orlović Lovren
Prof. dr Dragana Pavlović Breneselović
Dragana Purešević, asistent
Prof. dr Lidija Radulović
Doc. dr Mirjana Senić Ružić
Prof. dr Vera Spasenović
Prof. dr Milan Stančić
Prof. dr Aleksandar Tadić
Prof. dr Jelena Vranješević
Prof. dr Nataša Vujisić Živković

Priprema za štampu i prelom

Dosije studio, Beograd

Dizajn korica

Mirjana Senić Ružić
Zorica Šaljić

Štampa

Pedagoško društvo Srbije, Beograd

Tiraž

100

ISBN 978–86–80712–49–9

Izdavanje zbornika radova finansirano je sredstvima Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije.

Odeljenje za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije organizovali su u okviru Susreta pedagoga nacionalni naučni skup sa temom „U potrazi za kvalitetnim obrazovanjem i vaspitanjem: izazovi i moguća rešenja”. Cilj skupa bio je da se razmotre savremena saznanja o odlikama ostvarivanja i pretpostavkama razvijanja kvalitetnog obrazovanja i vaspitanja, analizira stanje razvijenosti i efekti funkcionisanja obrazovnog sistema i prakse vaspitno-obrazovnog rada, kritički razmotre aktuelne i moguće strategije unapređivanja kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, kao i da se sagledaju izazovi i teškoće u načinu ostvarivanja i održivosti promena usmerenih na razvoj kvaliteta u ovoj oblasti.

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup
22. maj 2023, Beograd

U potrazi za kvalitetnim
obrazovanjem i vaspitanjem:
izazovi i moguća rešenja

Zbornik radova

Urednici

Doc. dr Zorica Šaljić
Doc. dr Saša Dubljanin
Prof. dr Aleksandra Pejatović

Programski odbor skupa

dr Radovan Antonijević, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Miomir Despotović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Živka Krnjaja, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Vujisić Živković, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Emina Hebib, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Vera Spasenović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandra Pejatović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Jelena Vranješević, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Kristinka Ovesni, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Violeta Orlović Lovren, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Biljana Bodroški Spariosu, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Matović, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Lidija Radulović, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Milan Stančić, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandar Tadić, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandra Ilić Rajković, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Lidija Miškeljin, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Saša Dubljanin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Zorica Šaljić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Vladeta Milin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Nikolić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Mirjana Senić Ružić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Ivana Jeremić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Maja Vračar, predsednica Pedagoškog društva Srbije
Mirjana Tomić, Pedagoško društvo Srbije
Biljana Drobnjak, Pedagoško društvo Srbije
Tijana Đokić, Pedagoško društvo Srbije
Vesna Bogičević, Pedagoško društvo Srbije
Nataša Stojanović, Pedagoško društvo Srbije
Nevenka Kraguljac, Pedagoško društvo Srbije

Organizacioni odbor skupa

Luka Nikolić, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Nevena Mitranić, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Dragana Purešević, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Ivana Pantić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Jovana Katić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Andrea Gašić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Saška Stevanović, sekretar, Pedagoško društvo Srbije
Aleksa Eremija, tehnički urednik, urednik sajta Pedagoškog društva Srbije
Jovana Vanić, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Ivana Jovanović, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Marija Mijailović, volonter Pedagoško društvo Srbije
Tamara Injac, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Anđela Prijović, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Tamara Manojlović, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Marijana Ristić, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Marija Milinković, volonter, Pedagoško društvo Srbije

SADRŽAJ

PLENARNA IZLAGANJA

Biljana Lungulov	
<i>Kvalitet u obrazovanju i društvene promene: ka kulturi kvaliteta</i>	11
Nataša Nikolić	
<i>Konceptualni okviri proučavanja kvaliteta u obrazovanju</i>	19
Nevenka Kraguljac i Vera Spasenović	
<i>Kako pedagozi vide svoju profesionalnu ulogu?</i>	27

OPŠTA PITANJA KVALITETA OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Aleksandra Pejatović, Violeta Orlović Lovren i Edisa Kecap	
<i>Treća misija univerziteta i standardi kvaliteta u visokoškolskom obrazovanju</i>	37
Luka Nikolić i Lidija Radulović	
<i>Kvalitet obrazovanja ili kvalitetno rangiranje – primer Times Higher Education rangiranja univerziteta</i>	43
Nataša Jovanović Ajzenhamer	
<i>Istorijsko-teorijski sociološki pogled na meritokratiju u obrazovanju – Veberova kritika plutokratije u nemačkom obrazovnom sistemu na početku 20. veka</i>	51
Milica Marković	
<i>Kvalitet i evaluacija rada nastavnika: između dve strategije razvoja obrazovanja u Srbiji</i>	55
Aleksandra Ilić Rajković	
<i>Položaj učenika kao merilo kvaliteta vaspitno-obrazovnog procesa u Srbiji krajem 19. veka</i>	61
Branka Savović, Sandra Radenović i Miloš Marković	
<i>Bioetika i bioetika sporta: korak ka pedagoškoj bioetici</i>	65
Marina Semiz	
<i>Kvalitet vaspitanja i obrazovanja dece predškolskog i školskog uzrasta na bolničkom lečenju i mere obrazovne politike</i>	71
Simka Vukojević	
<i>Obrazovni programi u muzeju</i>	77
Nikolina Šepić	
<i>Postavljanje pedagoških sadržaja na internet slobodnoj enciklopediji kao područje rada pedagoga</i>	83

PRETPOSTAVKE RAZVOJA KVALITETNOG OBRAZOVANJA

Lidija Miškeljin i Dragana Purešević <i>Dva narativa dokumenata međunarodnih organizacija koja oblikuju predškolsko vaspitanje i obrazovanje. . . . .</i>	91
Radovan Antonijević <i>Optimizacija aktivnosti učenika u nastavi kao činilac efektivnosti obrazovanja . . . . .</i>	99
Zorica Milošević i Marija Crnojević <i>Korak u susretu samovrednovanja i spoljašnjeg evaluiranja kvaliteta rada škola . . . . .</i>	103
Maja Vračar i Marija Milinković <i>Profesionalni razvoj pedagoga u funkciji ostvarivanja kvaliteta obrazovanja i vaspitanja . . . . .</i>	109
Jela Stanojević <i>Društvene okolnosti kao kontekst za razvoj kvaliteta obrazovanja i vaspitanja. . . . .</i>	115
Nataša Vujisić Živković <i>ChatGPT i aktuelna pitanja pedagoške upotrebe veštačke inteligencije u podizanju kvaliteta obrazovanja . . . . .</i>	119
Jovan Miljković, Vukašin Grozdić i Bojan Ljujić <i>Kako obrazovati naučni podmladak? Model doktorskih škola . . . . .</i>	123
Sofija Maričić <i>Izmenjena uloga i kvalitet rada nastavnika u eri digitalizacije . . . . .</i>	129
Ljiljana Vdović <i>Pedagog kao podrška nastavnicima u razvoju opštih međupredmetnih kompetencija u nastavi/učenju. . . . .</i>	135

RAZVOJ KVALITETA VASPITNO-OBRAZOVNE PRAKSE: OTVORENA PITANJA I MOGUĆI ODGOVORI

Živka Krnjaja, Dragana Pavlović Breneselović i Nevena Mitranić <i>Podrška stručnim saradnicima u promeni pristupa obrazovanju . . . . .</i>	145
Vladeta Milin, Andrea Gašić i Anđela Vilotijević <i>Kako otkrivanje izvora podataka doprinosi unapređivanju kvaliteta nastave: primer jednog akcionog istraživanja. . . . .</i>	151
Marija Trajković, Branislava Popović Ćitić, Lidija Bukvić Branković, Marina Kovačević Lepojević i Ana Paraušić Marinković <i>Kulturalne kompetencije u obrazovno-vaspitnoj praksi: samoprocena nastavnika srednjih škola . . . . .</i>	157
Nataša Simić, Nevena Živković, Emina Nikočević, Irena Vanić Vasić, Jelena Pujić i Biljana Jovanović Glavonjić <i>Kolaborativno istraživanje sopstvene prakse – efekti i iskustva nastavnika . . . . .</i>	161
Aleksandar Milenković i Jelena Matejić <i>Vršnjačko vrednovanje radova studenata matematike na temu digitalnih nastavnih materijala. . . . .</i>	167

Milan Stančić	
<i>Kvalitet nastave u ogledalu ispita za licencu nastavnika: šta nam otkrivaju pisane pripreme za časove? . . . . .</i>	173
Saša Stepanović	
<i>Inkluzivno obrazovanje iz perspektive nastavnika: uloge, kompetencije i barijere . . . . .</i>	179
Ivana Stamenković	
<i>Obrazovanje vaspitača za refleksivnu praksu: podsticanje kritičke refleksije . . . . .</i>	185
Ana Gardašević i Svetlana Mijajlović	
<i>Uticaj refleksivne prakse na menjanje individualističke kulture vrtića . . . . .</i>	191
Marija Malović	
<i>Program uvođenja u posao pripravnika u predškolskoj ustanovi orijentisan na razvijanje zajednice učenja . . . . .</i>	195

KAKO OTKRIVANJE IZVORA PODATAKA DOPRINOSI UNAPREĐIVANJU KVALITETA NASTAVE: PRIMER JEDNOG AKCIONOG ISTRAŽIVANJA

Vladeta D. Milin¹

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

Andrea G. Gašić²

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

Anđela G. Vilotijević³

Univerzitet u Beogradu, Učiteljski fakultet

Apstrakt

Ovaj rad je proizašao iz akcionog istraživanja usmerenog na proučavanje i unapređivanje kvaliteta nastave izbornog studijskog predmeta na osnovnim akademskim studijama pedagogije. Unapređivanje kvaliteta nastave podrazumevalo je podsticanje dodatnog angažovanja studenata u nastavi i povećavanje njihovog zadovoljstva nastavom. Istraživanje je realizovano od oktobra do decembra 2022. godine i učestvovalo je pet studenata i tri istraživača. Fokus ovog rada je na izvorima podataka u akcionom istraživanju, a osnovno istraživačko pitanje vodilo je sagledavanju uloga i doprinosa prikupljanja, korišćenja, ali i otkrivanja novih izvora podataka u ostvarivanju postavljenog cilja istraživanja. U tekstu se predstavlja značaj planiranih i otkrivenih izvora podataka i zaključuje da su upravo novootkriveni izvori podataka na pomalo neočekivan, ali posebno važan način doprineli unapređivanju kvaliteta nastave. U zaključnim razmatranjima ukazuje se na vrednost umrežavanja istraživača, deljenja istraživačkih iskustava, saopštavanja metodoloških problema i predstavljanja pronađenih rešenja.

Ključne reči: kvalitet nastave, angažovanje studenata u nastavi, zadovoljstvo studenata nastavom, akciono istraživanje, izvori podataka.

Uvod

Pregledom literature relativno brzo dolazimo do zaključka da veliki broj autora piše o kvalitetu obrazovanja i kvalitetu nastave, ističući različite aspekte, domene, nivoe i teme (npr. Glasser, 2005; Mitrović i Radulović, 2011, 2014; Stančić 2012; Teodorović, 2018). Višeznačnost pojma *kvalitet nastave* jednim delom proizilazi upravo iz različitih pristupa određivanju sadržaja i obima ovog pojma. Bez namere da tragamo za opšteprihvaćenom definicijom navedenog pojma, u ovom radu fokus je stavljen na dva specifična aspekta kvaliteta nastave – angažovanje studenata u nastavi i zadovoljstvo

---

1 vladeta.milin@f.bg.ac.rs

2 andreagasic1@gmail.com

3 andjela.vilotijevic@uf.bg.ac.rs

studenata nastavom. Osnovu za izbor angažovanja studenata u nastavi pronalazimo u shvatanju da „jedina autentična i validna mera kvaliteta funkcionisanja škole, a preko nje i celine vaspitno-obrazovnog sistema, jeste struktura realne učeničke aktivnosti” (Havelka, 2000, str. 90). Usmeravanje na zadovoljstvo studenata može se obrazložiti nalazima studija koje ukazuju na to da studenti visokoškolskih institucija ulažu vreme, energiju i trud u skladu sa nivoom njihovog zadovoljstva iskustvom obrazovanja koje im se nudi (Carter et al., 2014, prema: Weerasinghe & Fernando, 2017).

U nameri da doprinesemo proučavanju, ali i unapređivanju kvaliteta nastave odabrali smo istraživački pristup koji se zasniva na ključnim karakteristikama akcionog istraživanja. Akciona istraživanja su bazirana na demokratskim načelima i zajedničkom donošenju odluka, imaju potencijal za osnaživanje učesnika u nastavnoj praksi (Cohen et al., 2002), te predstavljaju povoljan kontekst za transformaciju prakse (Tindowen et al., 2019). Zbog fleksibilnosti metodologije akcionih istraživanja, naglašavanja osetljivosti na situaciju (Cohen et al., 2002), kao i isticanja velikog značaja odgovarajućeg pristupa prikupljanju podataka, ova istraživačka faza sa sobom nosi posebne izazove, dileme i pitanja. Dodatno, smatra se da faza prikupljanja podataka u akcionim istraživanjima postavlja temelj za evaluaciju akcije i planiranje narednih koraka (Pešić, 1998). Pritom, autori navode da uloga istraživača u ovakvim istraživanjima nije samo prikupljanje, već i stvaranje podataka (Popadić i sar., 2018). Imajući u vidu prethodno navedeno, odabrali smo da se u fokusu ovog rada nalazi upravo problem izvora podataka, njihovog prepoznavanja, korišćenja, ali i otkrivanja u okviru akcionog istraživanja usmerenog na unapređivanje kvaliteta nastave.

O sprovedenom akcionom istraživanju

Uvažavajući prirodu akcionih istraživanja, kao glavne istraživačke zadatke postavili smo: 1) unapređivanje nivoa i načina angažovanja studenata i 2) povećavanje njihovog zadovoljstva nastavom studijskog predmeta *Didaktičke teorije – implikacije u nastavi* koji se realizuje na četvrtoj godini osnovnih akademskih studija pedagogije. U istraživanju je učestvovalo pet studenata koji su se prijavili za ovaj izborni predmet, kao i troje istraživača – dva doktoranda angažovana u nastavi i predmetni nastavnik. Prikupljanje podataka trajalo je od oktobra do decembra 2022. godine. Metode prikupljanja podataka, kao i sami izvori podataka, opširnije su prikazani u narednom segmentu, budući da predstavljaju glavni problem proučavanja u ovom radu.

Izvori podataka u akcionom istraživanju – od planiranih ka otkrivenim podacima

Planirani izvori podataka: traganje za validnošću i obezbeđivanje sigurnosti istraživačima

Prilikom uobličavanja nacrtu istraživanja, autori su odredili planirane izvore podataka kako bi obezbedili fokus u potencijalno neograničenoj empirijskoj građi. Odluka da se istraživanje usmeri na unapređivanje kvaliteta angažovanja studenata i njihovog zadovoljstva nastavom proizvela je krupan metodološki izazov. Naime, bilo je neophodno rešiti problem selekcije validnih podataka na osnovu kojih bi se moglo zaključivati o uspešnosti istraživanja. Inicijalna ideja bila je da proces prikupljanja

podataka obuhvata dva poduzorka – podatke prikupljene od samih studenata, kao i na podatke koje su proizveli istraživači.

Prikupljanje podataka od studenata uključivalo je odgovaranje na pitanja u uvodnom upitniku kojim su istraživani početni motivi i zainteresovanost studenata za ovaj studijski predmet, kao i njihova očekivanja od nastave. Zamisao je bila da se na kraju semestra studenti pozovu da popune završni upitnik kako bi procenili u kojoj meri su ispunjena očekivanja, koliko su zadovoljni nastavom, ali i svojim angažovanjem na nastavnim časovima.

Pored toga, planirano je da tokom realizacije nastave sami istraživači prikupljaju podatke o angažovanju studenata i njihovom zadovoljstvu. Predviđeno je da istraživači posmatraju ponašanja studenata i unose svoja zapažanja u lični dnevnik beleški. Napuštajući ideju o postizanju intersubjektivne saglasnosti koja nije prepoznata kao neizostavni uslov za ovo akciono istraživanje, a imajući u vidu dvojaku ulogu predmetnog nastavnika i jednog od istraživača (angažovanje u nastavi i istovremeno učestvovanje u istraživanju), odlučeno je da istraživači prikupljaju podatke sa ograničenim istraživačkim fokusom. Konkretno, predmetni nastavnik u svoj dnevnik beleški unosi je zapažanja o zadovoljstvu studenata nastavom, doktorand neposredno angažovan na realizovanju ovog studijskog predmeta beležio je podatke u vezi sa angažovanjem studenata u nastavi, a drugi doktorand koji je trebalo da ima naglašeniju istraživačku ulogu (a ne u tolikoj meri nastavničku ulogu) imao je zadatak da beleži što više kvalitativnih podataka, „gustih” opisa, anegdotskih beleški i slično.

Potrebno je istaći da se podaci koje su istraživači prikupljali nisu odnosili samo na ponašanje studenata, već je bilo predviđeno da svako od istraživača vodi i lični dnevnik beleški autoetnografskog tipa (Chang et al., 2013). Te dodatne beleške imale su svrhu da obezbede refleksivnost istraživača, da artikulišu pitanja i pokrenu nove teme u vezi sa najraznovrsnijim didaktičkim i pedagoškim temama. Istovremeno, ličnim beleškama bi se potencijalno pripremila dopunska perspektiva o samom procesu i kvalitetu nastave – ne bi se otkrivala samo perspektiva studenata, već i perspektiva samih predmetnih nastavnika.

Iako je početak nastave, odnosno istraživačkog procesa, bio praćen i određenim stepenom nesigurnosti istraživača u pogledu pitanja da li će se nakon semestra prikupiti validni podaci o angažovanju i zadovoljstvu studenata, postojala je i nada da će raznovrsnost izvora podataka dovesti do željenog rezultata. Pored toga, autori su se iznova podsećali na osnovnu svrhu ovog akcionog istraživanja – unaprediti kvalitet nastave kroz dva odabrana istraživačka zadatka. Time je delimično olakšano preuzimanje rizika da se doživi neuspeh u istraživačkom smislu.

Otkriveni izvori podataka: pogled u riznicu nastavne prakse

Početak nastave, po prirodi stvari, označio je i početak prikupljanja podataka u okviru našeg akcionog istraživanja. Već u toku uvodnog časa postignuta je izrazito pozitivna radna atmosfera i veoma brzo je uspostavljeno poverenje studenata i istraživača. Nakon saopštavanja osnovnih informacija o studijskom predmetu, predstavljena je i glavna istraživačka zamisao, te su studenti pozvani da iznesu svoje viđenje planiranog akcionog istraživanja. Budući da su studenti pozitivno reagovali na istraživački nacrt, pojavile su se nove ideje. Naime, studenti su pitani za saglasnost o snimanju nastavnih časova diktafonom, kako bi se olakšalo prikupljanje podataka. Dobijen je jednoglasan pristanak, što je bilo praćeno i kratkim razgovorom istraživača i studenata o značaju refleksivnog odnošenja prema

sopstvenoj praksi. Na osnovu tih odgovora, uobličen je još izazovniji predlog – ponuđeno je da i studenti vode dnevnik beleški o sopstvenom angažovanju na nastavnim časovima, kao i o stepenu zadovoljstva nastavom. Studenti su vrlo pozitivno reagovali i na taj predlog i prihvatili ovaj dodatni zadatak. U nastavku ćemo ponuditi kratak komentar na ove nove izvore podataka u našem istraživanju.

Snimanje nastavnih časova, pored nesumnjivih dobiti u istraživačkom smislu, nosi i glavne izazove u pogledu prirodnosti u radu, kao i specifične obaveze uvažavanja principa etičnosti (Derry et al., 2010). Glavna dobit koju smo imali zahvaljujući pristanku studenata da se časovi snimaju odnosila se na značajnu rasterećenost istraživača, s obzirom na to da nismo morali da brinemo da li ćemo zabeležiti sve bitne situacije na nastavnom času. Umesto toga, pažnja istraživača mogla je da se usmeri na učestvovanje u nastavi, kao i na pažljivije posmatranje odabranih fenomena ili situacija, odnosno traganje za detaljima i dubljim slojevima značenja. Potencijalni problem narušavanja prirodnosti u radu nije se pokazao kao posebno krupan izazov jer studentima nije smetalo prikupljanje audio-zapisa (moguće je da bi video kamera u većoj meri narušavala prirodnost u radu). Konačno, etičnost istraživanja je obezbeđena uveravanjem da će svi prikupljeni podaci biti korišćeni isključivo u istraživačke svrhe, uz obezbeđivanje anonimnosti studentima.

Kada je reč o dnevniku beleški studenata, može se reći da je ovaj izvor podataka bio i značajniji za naše istraživanje nego sami audio zapisi nastavnih časova. Naime, podatke o zadovoljstvu studenata, ali i informacije o proceni stepena angažovanosti na času, istraživači samo delimično mogu da obezbede posmatranjem i beleženjem spoljašnjeg ponašanja studenata. Jasno je da se najvalidnije informacije o zadovoljstvu najpre mogu dobiti od samih subjekata. Takođe, procena stepena angažovanja u poređenju sa uobičajenim aktiviranjem studenata ne može se postići bez dobijanja odgovora od njih samih (posebno imajući u vidu da pre početka semestra istraživači nisu poznavali studente). Međutim, ovde je potrebno istaći još jedno zapažanje. Naime, uočili smo da je sâmo vođenje dnevnika beleški studenata doprinelo njihovom dodatnom aktiviranju u nastavi (uključujući i misaono angažovanje nakon samih časova), kao i izvesnom povećavanju njihovog zadovoljstva svojim učešćem i studijskim predmetom u celini. Ukoliko se podsetimo glavnih istraživačkih zadataka, uvidećemo da su *izvori podataka na pomalo neočekivani način upravo doprineli ostvarivanju postavljenih ciljeva istraživanja*. Ovaj neplanirani, a izuzetno pozitivan, efekat ocenjujemo kao veoma vredan aspekt otvorenosti akcionog istraživanja koje smo inicirali.

Zaključna razmatranja

Fleksibilan nacrt istraživanja i otvorenost koju smo negovali u traganju za novim izvorima podataka u velikoj meri su prevazišli okvire uvažavanja karakteristika akcionih istraživanja, značajno doprinoseći upravo unapređivanju kvaliteta nastave. Preusmeravanje od prvobitno planiranih ka novootkrivenim izvorima podataka proizvelo je neočekivan efekat da metod prikupljanja podataka direktno podstiče ostvarivanje cilja istraživanja. Spremnost istraživača da šire lepezu metodoloških rešenja omogućila je organizovani oblik refleksije studenata, istovremeno obogaćujući oblike njihovog angažovanja u nastavi i – ispostaviće se – povećavajući nivo njihovog zadovoljstva nastavom.

Svrha ovog rada može se izraziti kroz nastojanje da se prepoznaju i otkrivaju što snažniji i što raznovrsniji oblici podrške za unapređivanje nastave, odnosno obrazovne i vaspitne prakse na svim nivoima, u svim domenima. Realizovanjem akcionog istraživanja pronašli smo mnogostruke resurse

koji nose veliki potencijal za razvijanje kvaliteta nastave odabranog studijskog predmeta. Vođeni idejom da je teško definisati kvalitetno obrazovanje, ali da se ono može prepoznati i, još bitnije, unapređivati (Glaser, 2005) zaključujemo da smo pozitivno odgovorili na taj poziv. Deljenje istraživačkih iskustava, predstavljanje metodoloških izazova i primenjenih rešenja posmatramo kao jedan od oslonaca za razvijanje pedagoške teorijsko-metodološke osnove, ali i za buduće inicijative unapređivanja vaspitnoobrazovne prakse.

Literatura

- Chang, H., Ngunjiri, F., & Hernandez, K. A. C. (2013). *Collaborative Autoethnography*. Routledge.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2002). *Research Methods in Education*. Routledge.
- Derry, S., Pea, R., Barron, B., Engle, R., Erickson, F., Goldman, R., Hall, R., Koschmann, T., Lemke, J., Sherin, M., & Sherin, B. (2010). Conducting video research in the learning sciences: Guidance on selection, analysis, technology and ethics. *Journal of the Learning Sciences*, 19(1), 3–53.
- Glaser, W. (2005). *Kvalitetna škola*. Educa.
- Havelka, N. (2000). *Učenik i nastavnik u obrazovnom procesu*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Mitrović, M., i L. Radulović (2011). Načini razumevanja i konceptualizovanja kvaliteta obrazovanja u nastavi. U N. Kačavenda Radić, D. Pavlović Breneselović, i R. Antonijević (ur.), *Kvalitet u obrazovanju* (str. 135–154). Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
- Mitrović, M., i L. Radulović (2014). Elementi za strategiju građenja kvaliteta nastave. U D. Pavlović Breneselović, Ž. Krnjaja, i L. Radulović (ur.), *Pedagoški modeli evaluacije i strategije razvoja kvaliteta obrazovanja* (str. 141–166). Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
- Pešić, M. (1998). *Pedagogija u akciji – metodološki priručnik*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
- Popadić, D., Pavlović, Z., i Žeželj, I. (2018). *Alatke istraživača*. Klio.
- Stančić, M. (2012). Traganja za kvalitetom u obrazovanju – kako smo podigli visoka sidra i nasukali se u plitkim vodama politike. U N. Vujisić Živković, M. Mitrović i K. Ovesni (ur.), *Posebna pitanja kvaliteta u obrazovanju* (str. 289–306). Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
- Teodorović, J. (2016). *Obrazovna efektivnost: Šta čini kvalitetnog nastavnika i kvalitetnu školu*. Fakultet pedagoških nauka Univerziteta u Kragujevcu.
- Tindowen, D. J., Guzman, J., & Macanang, D. (2019). Teachers' Conception and Difficulties in Doing Action Research. *Universal Journal of Educational Research*, 7(8), 1787–1794.
- Weerasinghe, I. S., & Fernando, R. L. (2017). Students' satisfaction in higher education. *American Journal of educational research*, 5(5), 533–539.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.091(082)(0.034.2)

37.014(082)(0.034.2)

37.018(082)(0.034.2)

НАЦИОНАЛНИ научни скуп Сусрети педагога (2023 ; Београд)

U potrazi za kvalitetnim obrazovanjem i vaspitanjem: izazovi i moguća rešenja [Elektronski izvor] : zbornik radova / Nacionalni naučni skup Susreti pedagoga, 22. maj 2023, Beograd ; urednici Zorica Šaljić, Saša Dubljanin, Aleksandra Pejatović. – Beograd : Filozofski fakultet, Institut za pedagogiju i andragogiju : Pedagoško društvo Srbije, 2023 (Beograd : Pedagoško društvo Srbije). – 1 elektronski optički disk (CD-ROM) ; 12 cm

Sistemske zahteve: Nisu navedeni. – Nasl. sa naslovnog ekrana. – Tiraž 100. – Napomene i bibliografske reference uz radove. – Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-80712-49-9 (IZPIA)

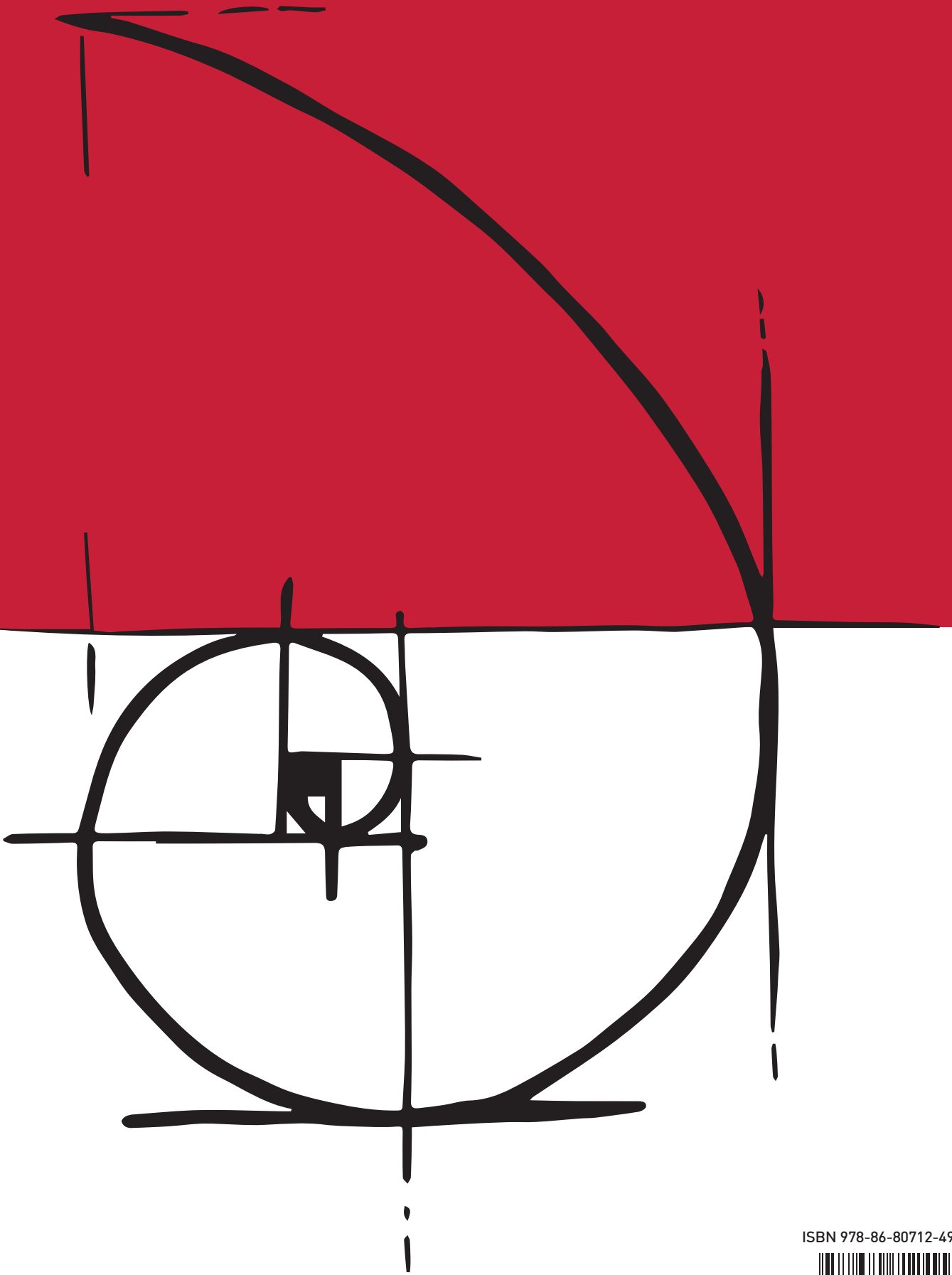
1. Шалић, Зорица, 1974– [уредник]
2. Дубљанин, Саша, 1967– [уредник]
3. Пејатовић, Александра, 1961– [уредник]

а) Образовање — Квалитет — Зборници б) Васпитање — Зборници

COBISS.SR-ID 116449033

ISBN 978-86-80712-49-9

9 788680 712499